

Ա Ր Ե Ի Մ Ո Ի Տ Ք

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ԵՐՐՈՂԱՅԻ ԼՈՒՍԱԴՈՐՈՒՄԵԱՆ.

Ա. Տար. Երկ. 13. Հաստատուել ատկուղ իշխանաց անգլիական Երան Ժողովի է: Կորնալյակ. — Պաշկոյ, Բաղոյ Գեորգիովնա, 23, rue de Valenciennes. 1859 թվ. շին. 1. — Պաշկոյ. Բաղիւ, Երոյոյ Երկրորդնա. — Սեփաքս, Երոյոյ Երկրորդնա Երոյոյ: 1859 թվ. շին. 1.

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆ

ՆԱԲՈՒԼՈՆ ԿԱՅՅԵՐ ԱՌ ԻՄԱԼԵԱՆՍ.

Երանդեանք,

Պատերազմի բախումը Համադարձայնի մայրաքաղաքը տանկում գտնվող այսօր կը փառամբ ըսել ձեզ ինչպե՞ս էս Լեմ:

Այս Աստուծան յանձնարար արշաւից Բիւժմանի վրայ որոշեցի ձեռնառն ըլլել իմ գաղանար Սարաւենիայի Թագաւորին. Յրանաւորի պատիւը եւ շաները իմ վրայ պարտաւորութիւն կը դնէին որ պարտէի փարտել:

Ձեր Թշնամիք, որ իմ Թշնամիք եւ Լեմ, շանք ըրին տախտակի ընդհանուր համակրութիւնը որ կար Երանաւորի մէջ ձեր իրաւունքին համար՝ հաւատարմութիւնը որ կը պարտաւորուիմ անձնական փառասիրութեան եւ Պարտաւորութիւնի ընդհանուրութեան համար:

Անի կամ մարդեր որք չեն հասկնար ձէ ինչ որբաւ մէջ կտորին, եւ ան մարդկային թիւին չ'Լեմ:

Հատարակութեան Թուիքի բաւարարած գիտակիւն մէջ, մարդ մը տեղի փե՛ն է բարոյական ազգութեան վրայ ի դորձ կը դնէ ըստ ձէ ամառ աշխարհակալութիւնով. եւ այս բարոյական տղաւոր խնդրելու հարաւատարմութեան Թեմի Թեմաւորի օգնելով որ Երոյոյցի ամենէ գեղեցիկ մասերէն մէկը ազատութեան գտնէ:

Ձեր ընդհանրութիւնը արդէն ինձ փորձով յայտնեց որ միտքս հասկնար:

Ձեզմար հոս յաւարմէ ըրնամ պարտաւորութիւնը իշխանաւորն ձեռքէն գրաւեանք եւ զի՛նք Թագը յափշտակելու:

եւ ինչ որ ձեզ կտալիս ներքեւ պրկելու համար զորքերու հրկու բանի միայն պիտի պրկուին. ձեր Թշնամիքներու ղեմ կտալիս եւ ներքեւ յարակարգութիւնը անշիտե պահելու: Արդէն չոյիտի ըլլին անմար ձեր օրինաւոր փառասիրութեան ազատութիւն յայտնաւան:

Նախախնամութիւնը երբեմն կը դարձան Թագաւորութեան ինչպէս մարդկերուն մէկէ ի մէկ մեծնալու յարապարտութեան տալով, թոյց այն Թեմաւոր որ անիկ օգուտ քաղել զիտնան:

Ոգտաւորութեան քարտէսն բախտէն որ ձեզ կը ներկայիս Կենտրոն Երկար տալին ճշտած, նշանաւ ստեղծ քեռեկան ձեր անկախութեան սկզբն պիտի իրար հաւատարմի եթէ զոր անոր արժանի կերպով փարտել:

Միտքէն ուրեմն մէկ նորոտակ ընտրելով. Ձեր երկրին ազատութիւնը տալով:

Պատարտաւորութեան մարտերէն:

Ստաւանաթեմ Կիւթօր-Էմմանուէլ Թագաւորին պրոշին ներքեւ մաւր որ անմարն փե՛ն անձնաւորութեան օրաւոր աւարտեալը յորց տալու ձեզ:

Յիշեցէ՛ք որ առանց հրահանգի բանակ չկրնար հաւատարմի, եւ օգի տանկով հայրենիքի նուիրական հոսքէն Լղիւր սցար միայն զինուոր, վաղը օրիտի ըսիք մեծ երկրի մը քաղաքացիք:

ՆԱԲՈՒԼՈՆ.

Ի կաշիստիւն բանակաւորի Միւսի,

Յ. յունիս 1859

ՆԱԲՈՒԹՈՆ ԿԱՅՍՐ ԱՌԻՍՆԱԿ ԻԿԱԼԻԱՅԻ:

Զինուոր,

Ամիս մը կայ վատահելով քաղաքագէտ անձերու փոյծին վրայ կը յուսայի տակաւին խաղաղութիւն, երբ յանկարծ Բիէմօնէի ստեղծութիւն ըլլելը Աւստրիայի զօրքերէն՝ մեղ զէնք առնել տուաւ: Պատրաստութիւն մը չ'ունէինք բնաւ:

Մարդիկ, ձիեր, կաճ, պաշար կը պահուէին և կը պարտաւորուէինք, մեր գաղաղութիւններուն օգնելու համար, շտապաւ խոնարհութիւն վաշտեր Ալպեան սարերու միւս կողմը անցնել և զրկել թշնամիին գէմ, որ ահարկու էր և պատրաստ ի վաղուստ անտի:

Մէծ էր վտանգը, ազգային ազդուութիւնը և ձեր արիւնքիւնը ամեն բոնի տեղ բռնեցին: Ֆրանսա նորէն զգտաւ իր հին առաքինութիւնները և համամիտ և համասիրտ ցոյց տուաւ աշխարհի իր կարեւորեալն չափը և հայրենասիրութեան զօրութիւնը: Ահա մէկ երկու օր է որ ռապիական զորքերը սկսան և արդէն Բիէմօն-ժէի հողը աղատ է թշնամիին ներկայութիւնէն:

Դաշնաւոր բանակը չորս անգամ յաջողապէս կոխ ըրաւ և մէկ կորուսի յաղթութիւն շահեցաւ, սրով իր առջև բացուեցան Լամպարտայի մայրաքաղաքին դուռերը: Աւստրեան բանակին 55,000 մարդ կորուսեցնել տուիք, 17 թնդանօթ, 2 զրօշ տուիք և 8,000 կալանաւոր ըրիք: Բայց ասով ամէն բան չաւարտեցաւ, տակաւին ուրիշ պատերազմներ պիտի մղենք, արգելքներու պիտի յաղթենք:

Ձեզ կը վստահում: Քաջալերութիւն ուրեմն արի զինուորք Եղալիայի բանակին: Նրկինքին բարձրութենէն նախահարք ձեր վրայ տկնապիշ կը նային պարծնելով:

ՆԱԲՈՒԹՈՆ.

Ընդհանուր բանակատեղի ի Միլան,

3 յունիս, 1859:

Միլան, 3 յունիս.

Կայսրը և թագաւորը կը մտնեն ի Միլան: Ընդունելութիւնն է փառաւոր և ի աշխոյժով: (Մօնիթօր.)

Միլան, 3 յունիս.

Աւստրեան զոռնգերը ապաւինել էին ի Մարիյնեան:

Պարակէ տ'Ելլէ մարեշալը զրկուեցաւ հոն Կայսրէն որ վսնաէ դանոնք, և փոքր կորուստ ընելով զիւրը ա-

ւստ:

(Մօնիթօր.)

Միլան, 9 յունիս.

Մեծ-Զօրապետն առ Պաշտօնեայ պաշտօնագրի.

« Մտէնծար յաղթութենէն Լաւ Աւստրեանք մեծ շտապաւ ելան Միլանէն, բերդին մէջ 41 արոյրէ թնդանօթ, ռադմամներ և անծիւ պաշարք ձգելով: Բոլորովին ընդկրուի կը դառնան գէպ ի Լօտի և Բալիա:

Ամսուս Տին Կայսրը հրաման տուաւ Պարակէ տ'Ելլէ մարեշալին որ Մալեկնանօի (Մարիյնեան) կայանը առնու, ուրկէ կսպանայինք երկու կողմէն թշնամիին խոյսը (retraite): Բայց Աւստրեանք, որ Մալեկնանօի մէծ պիտանութիւնը հասկցեր էին իրենց խոյսը ապահովեցնելու համար, քաղքին կիսաւէր պատնէշներէն օգտու քաղելով հոն ապաւինել էին պնդապէս:

Պարակէ տ'Ելլէ մարեշալը հասաւ ժամը չորսին և առնէ չկորուսեցնելով Պաղէն ու Լատմիրօ բաժիններուն հրաման ըրաւ որ ճակատէն յարձակին թշնամիին վրայ, երբ Ֆօրէին բաժինը Լաւէն պիտի կոտուէր:

Պատերազմը երեք ժամ տևեց. թշնամիին շատ ապու ընդդիմութիւն ըրաւ մեր զինուորներուն զիմութիւն: Բայց ի վերջէ սուխով (à la baïonnette) պատնէշէ պատնէշ, առնէ տուն վռնատելով ժամ Լօթին Լա քաշուցաւ: Դեռինք իր մեռելներու բաղմամեամբ ծածկուած էր և մեր ձեռքը թողուց մէկ թնդանօթ և հաղար կալանաւոր:

Այսպիսի պահծալի յաջողութիւնը թեթև կորուստով չ'էր կրնար կատարուիլ:

Գրեթէ 50 պաշտօնաւոր և 800 զինուոր կորուսինք մեռած կամ վիրաւոր:

Առ ժամա կիմանանք որ Աւստրիայի բանակը Լօտի և Բալիա ձգեր և Ատաա գետէն անցեր է կամուրջները փրկելով: »

3 յունիս 12.

Աւստրեանք Բիէգան քաղքին բերդը օգը հանելով կը խուսին Ատաայի Լաւ: (Մօնիթօր.)

Միլան, 12 յունիս:

Ֆրանսայի բանակին մէկ մասը Ատաայէն անցաւ զէնք մը չբաշխելով: (1)

Թշնամիին այնքան հաղճեալով խոյս տուաւ Բիէգան-սէն որ հոն թողուց բաղմամիւ թնդանօթներ և մատաններ պաշարքով և ռադմամներով լի:

(1) Sans coup ferir, բառադրաւ, առանց հարուած զարնելու:

Թուրքին, 42 յունիս:

Աւստրեանք Պօլոյնէն գիշերը էլան և խոյս տուին :

Նօվար, 4 յունիս:

ԿԱՅՄԱՐՆ ԱՌ ԿԱՅՄԱՐՈՒՀԻ.

Մեծ յաղթութիւն :

Հինգ հազար կալանաւոր, տասն եւ հինգ հազար
Թշնամի սպանուած կամ վիրաւոր:

Յետոյ պարագաները :

Այս լաւոնական հեռագիրը կիրակի հասաւ Բարիկ
և իրիկուն կարեւոր պատերու վրայ:Իսկոյն էնվալտի Թնդանօթը շնորհաւորեց աւետա-
բեր լուրը և միասիրտ բերկրութիւն մը ծաւալեցաւ հա-
սարակութեան մէջ: Գիշերը մայրաքաղաքիս տա-
րանքները և շատ մասնաւոր տուններ կաղով և զոնաւոր
լապտերներով կը լուսաւորուէին: Վէն. Կայսրուհի-
Աթուակալը, ընկերութեամբ արքունի բամբուլ Քլո-
թիլտի, կառքով ստըտելու էլաւ և սրկէ որ անցաւ ժո-
ղովուրդը յաղթութիւն Էրզլէն չ'էր դադրէր:Բաղմութեան հրաքուիս աշխոյժը մեղ յիշել կուտար
անմահ բանահիւսի մը աղգերու պաշտպան, աղգերու
համար արինն ծախող վեհ աղգին վրայ շինած Էրզը,

Instruis le monde et cent peuples divers

Chanteront en brisant leurs fers:

Honneur aux enfants de la France.

Մաժէնթա, 5 յունիս:

ԿԱՅՄԱՐՆ ԱՌ ԿԱՅՄԱՐՈՒՀԻ.

Երէկ, 4 յունիս, բանակը պիտի ուղղէր Միլանի
վրայ անցնելով Թիւրպիկօի կողմը նետուած կամուրջ-
ներէն և ոչ Մաժէնթաի կամուրջէն:Այս գործը լաւ կատարուեցաւ, բայց Թշնամին մեծ
բաղմութեամբ Թիւրքիոյ ձախ եղրը դառնալով եկաւ
տաստկապէս զիմաղիր եղաւ մեղ: Անցքերը նեղ էին:
Կայսերական զօրքը միայն անոր հարուածը առաւ ջի-
տակ երկու ժամ անխախտաւ մնալով հոն: Մինչ այս
մինչ այն Մար-Մահօն զօրապետը Մաժէնթաի կը տի-
րէր, և արիւնահեղ կռիւներէ Էտրը Թշնամին կորելուիս
բռնեցինք:Գրեթէ երկու հազար մարդ ունինք մեռած կամ վի-
րաւոր:Թշնամիին կորուստը 15,000 մարդի կը հասնի մե-
ռած կամ վիրաւոր: Հինգ հազար կալանաւոր ըրինք:

Կայսրն առ Կայսրուհին.

5 յունիս, 42 13. Երիկուն.

Ահա նշանակուած բովանդակութիւն Մաժէնթաի
պատերազմին:

7000 կալանաւոր Էն քիչը:

20,000 մարդ Աւստրեան բանակէն մեռած կամ վի-
րաւոր:

Երեք Թնդանօթ:

Երկու զօրակ:

Այսօր բանակը կը հանգչի և կը կաղմուի Կորուսինք
5000 մարդ մեռած կամ վիրաւոր և մէկ Թնդանօթ զոր
Թշնամին առաւ:

Կայսրն առ Կայսրուհին.

Բանակաւորի 6 յունիս.

Միլան տպստամբ ոտքի էլաւ: Աւստրեան զինուոր-
ները այնքան հապճեպ տագնապով քաղքէն հեռացան
որ Թնդանօթները և բանակին արկղերը ձգեցին հոն: Մէր
բոլորով բը կալանաւորք կը դիպուին: Տասերկու հա-
զար հրացան առինք Թշնամիէն:Անց Թեւեհի եւ Պաշերագը Մաժէնթայի անունով
պաշտօնական օրագիրը կը հրատարակէ երկար տե-
ղեկութիւն մը զոր կը համառօտենք այսպէս:Յրանալիս բանակը, Ալեքսանտրիայի բոլորով բը
հաւքուած, մեծ արգելքներու յաղթել կը պարտաւոր-
ուէր իր նպատակին համեմու համար: ՆՅէքալէր Բը-
լէղանի վրայ կ'ստիպուէր այս բերդաւոր քաղաքը
պաշարել և կռուելով անցնիլ Բօ գետէն որ, այնկողմե-
րը, գրեթէ 900 մեծ լայնութիւն ունի: Այս դժուարու-
թենէն դատ 200,000 Թշնամի բանակին դէմ դնելու էր:
ՆՅէ Վալանսի առջեւ հոյն գետէն անցնէր պիտի զըտ-
նէր Թշնամին ձախ եղրի վրայ Մօթարա քաղքին բո-
լորով բը ամփոփուած, և պիտի հարկադրուէր, մաս-
նաւոր վաշտերով, առուակներու և ջրանցքներու
մէջէն ուղեւորուիլ և կռուիլ: Երկու կողմէն ուրեմն
գրեթէ անյաղթելի արգելք կար և անհնարին էր Լօմ-
պարտիս զիմել ուժգնակի: Կայսրը որոշեց Թշնամին
խաբելու աշխատիլ և անոր կարծել տալ որ աջ թևին
վրայ կ'ուղէ իր բոլոր ուժը ամփոփել: Այս զիտաւո-
րութիւնով հրաման ըրաւ իր բանակին որ Քասթէժիօ
մտնէ ու մինչև Պօլիօի կողմերը տեղաւորուի:Մինչ այս մինչ այն մայիս 51ին բանակը հրաման ըն-
դունեց ձախ թևին վրայ յառաքելու, և որովհետև Քա-
ղալի կամուրջը դաշնադիրներու ձեռք էր, Բօ գետէն
անցաւ ջուտով Վերսէլի համբան մտաւ և հոն Սեղիա
գետին ձախ կողմը բռնեց որպէս զի դէպ ի Նօվար
արշաւանքը պաշտպանելու ոյժ ունենայ: Այսպէս զի-
նակիր և կենդանի պատուար մը քաշելով Թշնամիին

առջև՝ Ապարը իր բանակը աջէն ձախ կողմը տանելու խորին տեսիլը կատարեց : Պահեստի ղոցքը սկսաւ անոր հետէն շարժիլ և զիմել :

Յունիսի 2ի թրօշու զօրապետը բաժնետով մը ուղղեցաւ Թէսէնի վրայ և ընդդիմառն չգտնելով սկսաւ երեք կամուրջ նկատել հոն : Ապարը խնամալուս պէս որ ծշնամբն Թէսէնի ձախ կողմը կը քաշուի, Մաք-Մահօն զօրապետին գումարտակը հոնկէ անցնել տուաւ և իր հետէն զրկեց Սարախնեան բանակին մէկ բաժնիը :

Այս նշանաւոր և արագածն յարձակումը Ապսեր մեծ պատիւ կ'ընէ և բաւական է փայրկեան մը տեղադրութեան ծաղկերու վրայ նայիլ համոզուելու համար որ ռազմագիտութեան նուրբ հանճարի մը արդիւնք կրնայ սեպուիլ այն :

Հաջիւ թէ Փրանսիայի զօրքերը Լօմպարտիայի հողը կտխեր էին և ահա ծշնամբն, Միլանի շոգեկառքով, գումարտակ մը զրկեց որ դէմ գնէ, բայց ի դուր : Այս գումարտակը քշուեցաւ դէպի այն կողմը ուրկէ եկեր էր :

Նոյն օրը Լարինտոնն բաժնիը Նօլարէն Միլան էր-ծալու համբուն վրայ յառաջելով մինչև ի Թրէքամ՝ կ'սպասեաւ Պօֆալթիս կամուրջը տանելու : Թշնամբն այս ահաւորին պէս իր ամէն պատենէնքերը ծոգուց և կամուրջէն անցնելով գայն վառօգի տուաւ : Վառօղը չքաղեց և հարստածը այնքան ծեծեալ եղաւ որ Էսթրինաի զօրքերը վրայէն անցնելու սկսան :

Այս պատերազմութիւններէ Լառ յունիսի 4ին բոլոր գաշնաղիր բանակը Լօմպարտիա արշաւելու հրաման ընդունեց :

Թշնամբն յունիսի 2էն խնայեր էր Ապսեր զիտաւ-տութիւնը և Թիւրքիկօի անցքը, անոր համար շատով իր երեք գումարտակը Թէսէնէն անցնելով յունիսի 4ին առաւ 125,000 զինուորով Ապսեր գէմէլաւ : Ապարը այն վայրկեանի մէջ մէկ բաժնիէ աւելի չուէր իր բով ստիպն 4 ժամ զիմացաւ մինչև միւս զօրապետներուն զայտաւար : Այն ժամանակ սկսաւ անկղ պատերազմ մը, որուն մասը ստորագրութիւնը չենք կրնար հաս զը-նել, և ահեղ մինչև ժամը ութ ու կէս Աստրեանք կա-տաղի կերպով պատերազմելէն Լառ, յաղթուեցան անհնարին միւս կրկնով : Քսան հաղար զինուորէն աւելի (մեծած կամ վիրատու) տասերկու հաղար հրու-ցան, երեսուն հաղար պարկ և չորս ծնգած ձգեցին հոն և խոյս տուին : Երկնց կը հրամայէր Ժիլէ սպա-րտակաւ և բոլոր բանակը կը պարտնակէր չորս գու-մարտակ, որք էն Քլամ-Վալաւ, Զօպէլ, Շուարձենպէրդ և Լիկովնոթէն :

Ահա Աղերտանցիական մեկնելէ հինգ օր հաւրը գաշ-նաղիր բանակը հինգ անգամ կուտեցաւ մէկ անգամ պատերազմ ըրաւ և յաղթեց, Բիւժօնթէ Էրկիրը օտար-

ներու ձեռքէն խլեց և Միլանի գոտերը բացաւ : Մօն-ճէպէլլօի կախէն ի վեր Աստրիայի բանակը կորուստ 25,000 զօրք մեծած կամ վիրատու, 10,000 կալանաւոր և 17 ծնգած :

ՄԵԹԵՐՆԻՎԻՆ ՄԱՀԸ.

Հեռագիրը, յունիսի 11 ծոտկանով, Մեծերնիկ իշ-խանին մանը կը հրատարակէ : Մեծերնիկ Աստրի-այի շոգմոց և բանաւոր քաղաքատրութեան սղին էր և հիշող քաւստն տարի իր աղղումը ծանրացաւ զրեծէ բոլոր Եւրոպայի վրայ : Մնած է ի Փօպլէն 1775, մայիս 15 ին և իր տաւմը նշանաւոր կեբպով կատարելէն Է-տն սկսած է քաղաքական խնդիրներու զրաղիլ : Աւրգ ըստ կարգէ զհասան Տրէզորի, Պերլինի, Բարիլի մէջ, իր հանճարը ծագակիր անձերու քով փայլեցաւ և ինք մասնակից եղաւ մեր դաբու երևելի զեպրիւս թէ իր ներկայութեամբ և թէ իր բանաւորութեամբ : Եր բոլոր կեանքը մաշեց ստորերկրեայ գումակցութիւններ հիւսե-լով և լուծելով : Երբ գումակցութիւններ իրեն ոյժ աը-ւին, հզօր տէրութիւն մը տկարացնելու աշխատեցաւ որպէս զի իր տէրութիւնը անկէ օգուտ քաղէ : Եր նը-պատակը չ'էր զԱստրիան օրէնքներով և քաղաքա-կրթութեամբ կաղղուրել, այլ ուրիշներուն շեղը կարել որ իր անգամայնութիւնը ահագին զօրութիւն մը երե-ւի և փախ ապ Եւրոպայի :

Ենք եղաւ պատճառ որ Նաթիօլէօն Ա Մարի-Լուիզ արհի գրտահին հետ ամուսնացաւ, ինք եղաւ պատ-ճառ որ Աստրիան վերջին գաշնաղրութեան մէջ մը-տաւ և Փրանսիայի դէմ զինուեցաւ միւս ծագաւորներուն հետ, ինքն եղաւ պատճառ որ Աստրիան քաղաքա-կրթութիւն տուաւ Փիւրքիային՝ քրիստոնէայ ժողովուրդնե-րու դէմ, վերջապէս ինք եղաւ պատճառ այն կոյր ըն-ծացքին որ տարաւ զԱստրիա անկէ բախի մը ուր կը գտնուի հիմա :

Եւրոպայի կրօնական կողմը, բանութեան սիրտկանք և Ժեզուիտներու ծոտերը զինքը պատգամ խնայաւ-թեան և սասանութեան կը գտանին : Սասանութեան, կարելի է, բայց խնայաւթեան ոչ երբեք : Բանաւոր-թիւն չ'անուանիր և չ'սխալի անուանի այն գրութիւնը որ զԱստրիան ընդհանուր աշխարհի հակակրթութեան Էն-ծակայ ըրաւ և որ ամէն նորագութիւն գաւառատրութե-լով կ'երեւակայէ թէ՛ մարդկային բաղմութիւնը անբան հօտեր էն բանութեան համար միայն ստեղծուած :

Մեծերնիկին գրութիւնը տաւելի է մեղ և երբեք չ'ենք կրնար կարծել որ ասոցը միտք մը բանութեան վրայ հիմնելու աշխատի, փասն զի բանութիւնը, ի հարկէ, ստօրեայ չափ մ'է : Պրքիկի կը նմանի որ, երբեմն,

Կը ծառայէ օդը մարքէլու, բայց չկրնար բարակ հողին պաշտօնը կատարել: Այն ի բոլոր սրտէ կ'ատենք Մեծերնիկին դրածունը: Ինչո՞ւ չպիտի յայտնենք մեր կարծիքը այն համարձակութեամբ որով ինք ստիպուածին ունէր նախատել աղատասկընելը: Եր անունը, մեղի համար, կը նշանակէ թշուառ աղգերու ստիպուածին յաղթողին ներքե, և իր բազմաթիւութիւնը, մեր առջե, կ'երեւի իրրե անօգտիւ և անհամբայ մեքենայ մը որ փոքր ժողովուրդները կ'առնու, կը ճմլէ, կը ճնշէ, կը տրտէ և անարգ մարմին մը ընելով կը կայցընէ յաղթողին վրայ: ԱՅ՛ է Մեծերնիկին աղգակեր փախաղը կատարուէր, այսօր Բդարեանք Աստորիայի տրին կ'անկնային և արեւելեան բրիտանաց ժողովուրդները կ'ատկապէին թիւրքի սիրտը կրել: Մի՞թէ Մեծերնիկ չ'էր որ ըստ թէ՛ Բդարեան « աշխարհագրութեան անուն » մ'է միայն (1) և աղգութիւն չ'ունի բռնաւ: Մի՞թէ Մեծերնիկ չ'էր որ Յանաւառանի անկախութիւնը գտնադարձեց: Մի՞թէ Մեծերնիկին կամքը այն չ'էր որ Մանասերուն գէմ հար և սուր գործ ածուի...: Մեք որ աղգերու իրաւունքը և անկախութիւնը կը սիրենք, մեք որ աղգերու հաւատարմութիւնը կը պաշտպանենք մարդկութեան մէջ, կ'ատենք Մեծերնիկի դրածունը իրրե անհիմն և անիրաւ քաղաքատիրութիւն, և, կարծենք, պարտաւորութիւն իսկ անինք ատելու վասն զի սպորմիլի և կիսամիս աղգի մը անգամ կը զանախենք այս երկրի վրայ:

1848ին յեղափոխութիւնը Մեծերնիկին իշխանութիւնը փշրեց և տարաւ զինքը Անգլիա ոչ որպէս գետնան այլ իրրե վտարանդի, և հոն տեսաւ աչքով, չենք ըսեր թէ համաշխարհային, որ աղատութիւնն է միայն յարատե այս աշխարհին մէջ և բռնութեան ճարտարապետը կը նմանի այն մարդու որուն համար Աւետարանը կ'ըսէ, թէ առաջի վրայ հիմն կը դնէ « Սկիւն ուղիւ » ըստածը միայն նիւթական կերպով չկատարուիր: Աղատութեան ուղիս կայ որ անտիկնակ տալն կը հոսի և հետակորոյս կը տանի գործը և գործաւորը:

Երեք տարի օտար երկիր ապրելէն հետե՛ Մեծերնիկ Վէննա գործաւ նորէն, և սկսաւ առանձին կեանք փառել: Երեք անգամ կարգուած է: Առջի կիլնէն երեք գոտար, երկրորդէն մէկ ոտար և երրորդէն երկու ոտար ունեցաւ:

Մեծերնիկ կը մեռնի երբ Բդարեան յարմարութիւն կ'առնու: Զգաց արդեօք, մեռնելէ առաջ, որ անոր հողը միայն « աշխարհագրութեան անուն » մը չ'է, որ միտարտ և միտարտ ժողովուրդ մը կը կրէ և որ, ինչպէս Ֆրանսայի Վահագնա Վայսըրը ըստ, մեծ աղգ մը պիտի

յայտնէ Եւրոպայի մէջ՝ պատերազմէ հետե: Կ'երկրայինք իր միտքը ունեցող մարդը բարսիրաւ է: ԱՅ՛ է բունի մը տմիս ևս ապրէր, պիտի լսէր որ Աստորիային համար կը կրկնուի իր խօսքը, որ Նարօլէօնի ժառանգն է իր շէքը: Երբն ի վեր կործանողը, որ աղատութիւնն է իր դաշնադրութիւնները սրտաւորը: Պիտի համաշխարհային ստուերը անգամ չ'երեւի այն բազմաթիւութեան մէջ, այն դաշտերու վրայ որ իր անապոյտն անսակոթիւնը անմեղի ոսկի սերմանեց և ուր « հասկ մը չկայ որ նահատակի արիւնով ստղծած չըլլայ »:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ.

— Վ. Կայսրը մարեշալ և գոյրա Մամէնթաի անուանէր է Մար-Մանօն զօրապետը, և միայն մարեշալ՝ Թէյնօ տը Սէն-Ժան տ'Անձէլի զօրապետը:

Մար-Մանօն նոր մարեշալը ծնած է 1807ին և սերունդով Իրլանդայի գոտակ կը սկսուի: 1857ին նշանաւոր եղաւ Քօնստանթինը առնչու առնչ: 1843ին հաղարտուեալ, 1848ին վաշտի զօրապետ (général de brigade) և 1852ին բաժնի զօրապետ (général de division) անուանեցաւ: Մարաթի բերդէն առումը իրեն շատ պատիւ կ'ընէ և զինքը Ֆերակոյտի անգամ ըլլելու հասուց: Բդարեանի պատերազմի մասնակից ըլլելէն առաջ՝ Ալժերիայի ծովու և ցամաքի զօրքին հրամանակալ էր:

Թէյնօ տը Սէն-Ժան տ'Անձէլի զօրապետը ծնած է 1794ին և Ռուսիայի արշաւանքին մէջ կը ծանուէր: Մեծն Նարօլէօնի անկումէ հետե իր պաշտօնէ՛ հրամարեցաւ և Յանաւառանի անկախութեան ժամանակ Մօրազնայ իրրե կամաւոր զ'նուոր: 1840ին վաշտի զօրապետ և 1848ին բաժնի զօրապետ եղաւ և 1854ին ի վեր կայսերական զօրքին (garde impériale) կը հրամայէ: 1851ին պատերազմի պաշտօնը փարեց: Ինչպէս կը տեսնուի, այս երկու անգամ է որ աղգերու անկախութեան համար կը կոտի:

— Մամէնթաի մեծ պատերազմէ հետե հասարակութեան մէջ առաւ լուրեր տարածուեցան և թշնամիին կողմնապահ կաշառակուրտ բերաններ սկսան Ֆրանսայի բանակին կորուստը չափէ գոյրա մեծցնել: Մինչև հիմա երկու զօրապետի մանը միայն հաւատարի է: Կրնանք ըսել որ միս լուրերը հիմ չ'առնին: Մեռնող զօրապետը էն. Էսթրինաս և Քլէր:

Էսթրինաս զօրապետը քառասունհինգ տարեկան էր: Աֆրիկէի մէջ չորս վերք տաւ և Հռոմայի պաշարումին ներկայ գտնուած է: Քրիմէի արշաւանքին տալն Տօպրուշա կը գտնուէր: 1851ին վաշտի զօրապետ և 1853ին բաժնի զօրապետ եղաւ: Շատ առնչ չկայ ներքին գործերու պաշտօնը կը վարէր և կայսեր մասնաւոր համակրութիւնը ունէր:

(1) Une expression géographique

Քլէր զօրապետը հազիւ քառասուներկու տարեկան կար : Աֆրիկէի մէջ ծառայելէն ետք՝ Քրիմէ զրկուեցաւ իրրեւ հաղարարական և ամէն տեղ քաջութեամբ փայլելով վաշտի զօրապետի պատիւը առաւ : Զօքքը դիմբը շատ կը սիրէր :

— Մարկիսեան կամխաղերէն հնչումով Մալէկնանօ, որ մարեշալ Պարակէ-տ'իլլէն Աւստրեան գունդերու յաղթեց, 5000 բնակիչով առան մ'է և Էրեւելի անուն ունի պատմութեան մէջ : Ֆրանսուս Ա մեծ յաղթութիւն ըրաւ հոն Հելլէտեան զօրքերու վրայ որք Միլանի դուքսին համար կը կուռէին : Պատմագիր մը Պատերազմ Հսկայներու կ'անուանէ այս կռիւը : (1515) :

Նաբօլէօն Գ և իր բոլոր զօրապետը իրաւունք ունէին սրենին Իգլիայի բանակին զինուորներուն յիշել իրենց բաշ նախնիքը : Այս Էրկու անգամ է (Մօնթէպիլլօ և Մարկիսեան) որ Ֆրանսայի զաւակները վաղէմի փառքը կը սրահեն և նոր զարգով մը պատկերով դայն՝ Իգլիայի դաշտերէն կ'անցնին : Թո՛ղ Ալմանիայի բռնակները խլտին. թո՛ղ աւանդը մանչէ : Թո՛ղ Անգլիայի Թօրիք մէկ կողմէ չեղորոթուն քարոզէն և միւս կողմէ Ֆրանսան նախատես Պ. Տերպիլին բերնով : Այսպիսի չեղորոթութիւնը մեծ պատիւ կ'ընէ աղատ ազգի մը, Էրբ աղատութեան համար արին կը ծախուի և անհուն զոհեր կը կատարուին Իգլիայի մէջ : Հանդիսատես ազգերը այնքան ապուշ չեն որ չ'իմանան այս ինքնատէր զրութիւնը, և այնքան կոյր չ'են որ չ'տեսնեն Անգլիայի շահատէր սգին որ տակի մը բոլորակը կը շրջի միշտ և բամբակի հակերու վրայէն վար չ'իջնէր մէկու մը ձեռնառ ըլլելու համար : Թո՛ղ Պ. Տերպիլն կամ Տիգրակիլն ծշնամանէն Սարտենիայի զիւցազն ծագաւորը և անկողնակի կերպով Աւստրիայի քաջալերութիւնն առն :

Այս քաջալերութիւնը չ'արգիլեց որ Աւստրիայի գունդերը տաս օրի մէջ հինգ անգամ կորիզուիս քշուին, և այս քաջալերութիւնը չ'ախտի արգիլէ որ նահատակ Իգլիան (1) կանգնի և յախտեան աղատի Աւստրիայի երկզլիս ուրծիւն մագիլէն : Բայց Անգլիայի տէրութեան (չենք ըսեր ազգին) այս վարումը սխալ արգիլէ, հաւատարմէն, որ հպատակ ժողովուրդներու համակրութիւնը սը անգլեան զրօշին չ'տրուի : Այս ամենուն Ֆրանսա կը պատասխանէ յաղթութիւններով, և ինչպէս կէս դար առաջ նոյնպէս այսօր կրնայ պարծիլ իրրեւ մայր, աշխարհի առաջին զինուորներու : Ամբաստանութիւնը, զրաբանութեան մուխը կ'անհետին անոնց զրօշակին առջև, վառն դի Ֆրանսայի դատակը զրօշակիր է ոչ միայն իր այլ և տկարներու իրաւունքին և անկա-

խտութեան : Յեղափոխութեան սուրբ աւանգուծին մ'է այս և Աւստրիայի կողմնակիցներու շոնչիւնը վախ չ'կրնար տալ թոռներու այն հարց որք Ներսիայի յաղթեցին թէպէտեւ բոկոտն և անօթի..... :

Pieds nus, sans pain, sourds aux lâches alarmes,

Tous a la gloire allaient du même pas .

— Անգլիայի Բարլամէնդը բացուեցաւ ամուս 7ին : Վեհափառ ծագունիին հառը նշանակելու բառ մը չ'աւրանակէր : Իր փափագն է չեղորոթուն, որ ըսել է հաւատար բարեկամութիւն Ֆրանսայի և Աւստրիայի համար :

— Միլանի քաղաքապետ ժողովը դաշնադիրներու բանակաւորին Էկեր է (յունիս 6) տղերսազիր մը տալու համար Վիկթօր-Վիմանուէլ ծագաւորին, ինքերկայութեան Վ. Ապսեր, որ հաճի ընդունիլ Լօմպարտիայի միութիւնը Սարտենիայի հետ :

Այս՝ հայրենասիրութեան մեծ նշան է, և յոյս կայ որ միւս քաղաքները անոր պիտի հետեւին երկաշառակութիւնը և տեղական նախապաշարումը խեղդելով իրենց սիրտին մէջ : Անհնարին է որ ազգ մը կանգնի և օտարին լուծէ խաւառ աղատի միութիւն կամ դաշնադրութիւն չ'հաստատելով իր հողին վրայ : « Միութիւնը կը լընէ զօրութիւն » և դաշնադրութիւնը կը շինէ կապ անխղիւ : Դաշնադիր բաղմութիւնը միտսեռ ազգի չ'ախ կրնան զօրանալ Լեծէ դաշնադրութիւնը հիմ ունի վեհ տեսիլ մը : Թո՛ղ Իգլիանը իրենց երեք գոյներու վրայ չ'որորդ կամ հինգերորդ գոյն մը աւելցնեն, Լեծէ կը փափագին, բայց ազգութիւն և հայրենիք գտնելու համար կ'ստիպուին մէկ զրօշ ունենալ և ասոր վրայ զրել. Աղատութիւն : Ժողովուրդ մը որ ուխտ կ'ընէ ազատութեան ծառայել, անմեռ է ասոր պէս : Աղատութիւնը կը նմանի այն հիւծի որ տպականութիւնէն կը սրահէ դիակը : Մարդուս կամ մարդերու բաղմութեան սիրտը այս հիւծը ունենալով կրնայ ամէն արտաքին բռնութիւնները արհամարհել, .. :

Ահա Սարտենիայի ծագաւորին պատասխանը քաղաքապետ ժողովին,

« Ժողովուրդը Լօմպարտիայի,

Աղատաբէր բանակներու յաղթութիւնը ձեր մէջ կը բերէ զիս :

Ազգային իրաւունքը նորոգուելէն ետեւ, ձեր սիրտերու ուխտը կը հրապարակէ միութիւնը խմագաւորութեան հետ, միութիւն որ կը հիմնուի քաղաքական կեանքի ապահովութեան վրայ :

(1) Italia lacerata.

Ասորիայ ձեռք, զոր կուտամ հիմա տէրութեան՝ պատերազմի հարկաւորութիւններու արդիւնք է. երբ անկախութիւնը հաստատուի անդրդուելի կերպով, միաբերելու անկախութեան և սիրտը աւելի առաքելի պիտի ըլին և ապա տա յարատեւ իշխանութիւն մը պիտի հիմնուի :

Ժողովարար Կոմսարաւյի.

Բիւթանթէղիները ըրին և գեւ. կ'ընեն մեծ գոհեր ամենուս հայրենիքին համար. մեր բանակը, որ կ'ընդունի իր դասերու մէջ Իգալիայի գաւառներուն բազմաթիւ քաջ կամաւորները, արդէն իր արիւնքէն պանծալի փաստեր տուաւ, յաղթանակաւ պատերազմելով ազգային իրաւունքի համար :

Ֆրանսայի կայսրը, վեհափառ գաշնատու մեր և արժանատու անունին և համեմատին Նաբոլէօնի, կ'ազէ, իբրեւ հրամանակաւ զիւցաղնեայ բանակի այս ազգին, ազատել զԻգալիա Ալպեան լեռներէն մինչև Ալպիական ծովը :

Զոհեր ընելու պիտի մըցիք և պատերազմի դաշտին վրայ պիտի օգնէք որ իր այս վեհ ջանքը կատարուի :

Արժանի պիտի երևիք ապագայ բարօրութեան սրտն Իգալիա կը հրաւիրէ զձեզ այսօր գարեբով վիշտ կրէլէ հարը :

ՎԻԿԹՕՐ-ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ : »

Բանակաւոր Միլան 9 յունիս 1859

— Նշանակելի է, որ պատերազմի սկիզբէն մինչև հիմա, ամեն կտիւր մէջ Աստուծոյն աւելի բազմաթիւ էին զաշնադիրներէ, այսու ամենայնիւ փոքր յաղթութիւն մը չ'ըրին գեւ. և, հաւատարմէն, ընկելը ալ չ'ունին : Վասն զի Աստուծոյն բանակը միտմունք չ'ունի, հայրենատիրութիւն չ'ունի, աշխոյժ չ'ունի և դուրկ է բուրբոսին անձնական արժէքէ : Իր ճակատը կենդանի պատուար մ'է որ կը շարժի և մեքենայապէս կը կատարէ պաշտօնատիրութեան հրամանը : Իգալիայի բանակը, ընդ հակառակին, բարի նախաձեռն ճանաչեալ է. պերսակիւն մը կը մըցի դուռով մը բով որ անորմէ վար չ'ենայ. երկու ծագակիրի ներքե կը քալէ, աւանդութիւններու յիշատակով կը քաջալերուի, իր զրօշին վրայ իրաւունքին վեհ շուքը կը նշմարէ, ապաստանեալ համար զոհուիլը զիտէ, բարեկամ և նահատակ ազգի մը անկախութիւն տալու յայտ ունի. քաջաբերտ, զիւղերու, հիւղերու մէջ ծննդով մը չ'ունենէր, մօտակայ բազմաթիւնէն պատկերացում չ'ունենէր, հեռաւոր ժողովուրդին ծախել կ'իզայ. ձերը օրհնութիւն կուտայ իրեն, մարդը

ձեռն կը կարկառէ, կինը բաժակ խմելու կը շնորհէ, օրորդը ծաղիկ կը պարզէ, մանկան ծունրերուն կը փաթծուի : Ար կողմ գաւառայ փառք և զովնաւ կը շահի իր սպագայ քաջութեան համար : Մէկ խօսքով, համադրած է որ մարդու մը անիրաւ կամքը կատարելու չ'անհրաժեշտ արդարութեան համար կը զոհուի, հեռաւորէն այն արդարութեան համար կը զոհուի, հեռաւորէն որ զմարդ անպարտելի կ'ընէ կենսաբան ամէն վիճակի մէջ ծնող թէ ազգական հոգի վրայ : Հոս միշտ զէնքը և բազմաթիւնը չ'են յաղթեր, պատմութիւնը բխր վկայութիւն կրնայ սոսկ ասոր. զէնքին բով անտես զօրութիւն մը կայ որ զինուորին թիւը կը կազդուէ. զինուորին զիտուն վրայ զրօշ կայ և ետեւ պոյ : Երբ Ֆրանսայի դուռի մը իր ազգը յիշէ և իր զրօշակին հայի անտարբեր չ'իրնար մեալ. բայց երբ մահաւ մը իր ազգին գերութիւնը յիշէ և օտարին զրօշը տեսնէ կրնայ արդեօք յատարել չ'զրարիլ : « Անձնատուր եղանք այլ չ'յաղթուեցանք » ըսին Մաճաթ Մաճէնձաի պատերազմէ ետեւ, և անձնատուր եղան վասն զի Աստուծոյն զահրէէ Մաճաթստանի :

— Իգալիա բանակը կը բաղկանայ 21 բաժինէ, այսինքն 210,000 զինուորէ. ծնող հեա գեւաէ Էկոլ գունդերը : Մաճէնձաի ճակատին մէջ 70,000 ֆրանսէանք և 120,000 թշնամի իրարու գէժ եղան :

— Բաղիսթրօի կտիւն ետեւ դուռներու Ք գունդը ժողովը ընկելով Վիկթօր-Էմանուէլ թագաւորին ֆաբրայի (տաճարակաւ) շուքը տուեր է : Ահա իր նիստին սրտումը. « Աշնելով որ այս պանծալի կտիւն մէջ Վիկթօր-Էմանուէլ թագաւորը կուռնցու Ֆրանսայի դուռակի մը պէս, զիւցաղնի մը պէս, դուռով մը պէս, միտքերան կը հրապարակուի ֆաբրայ Ք գունդի նոյն դուռակներու : »

— Աստուծոյն բանակին սպարապետը շատ կը բաժնաւոր իր բազմազգիտութեան համար. ճախորդութեան բօթը իր վրայ կը դրուի և Վէննայի հասարակութիւնը արդէն սկսեւ է, կ'ըսեն, զանգուիլ եղածէն : Այս շատ օրինաւոր բամբասանք մը չ'ըսուի մեզ : Փիւլէին բոնութիւնը և յախտուն տրշաւանքը դատաւարաբեցինք, բայց չ'ենք կարծիք որ այնքան տկար սպարապետ ըլլի որքան որ կը բամբասուի : Մաճէնձաի սպարապետութիւնը աւելի իր զինուորներուն բան թէ իր թոյլութեան արդիւնք է : Առջի բերան տաճարակաւ աւելի էին և չ'իրցան թէսէնի աշկուղմը թշնամի Ֆրանսայի կայսերական զօրքերը :

Օրագիրները կը հրատարակեն թէ Վ. Կայսրը իր վրայ տուեր է ընդհանուր հրամանակաւորութիւնը Աւստրիայի բանակին : Տեղեկներ Էթէ լնքը իր սպարապետէն աւելի յաջողութիւն պիտի գտնէ Մէնսիօ կամ Մինչիօ գեալին հզորը որ հիմա կ'ամբարտաւոր իր գունդերը : Բօ գեալէն ետեւ թէսէն, թէսէնէ ետքը Աստու,

Ատտա՛ն էտրը Յիլիօ և տակէ Լոտի Մէնսիօ : Եթէ հոս
այ չկրնան զիմանալ, Վ. Կայսրը աւելի լաւ կ'ընէ շի-
տակ իր մայրաքաղաքը դառնալ և զի գալիս յախաւան
մոռնալ : Մէնսիօն և Ատիփին մէջ տեղը կը գտնուին
Բէսքիլէրա, Վերօն, Լիկնանօ և Մանգու բերդաւոր և
պատնիշաւոր քաղաքները սրբ, Աւստրիայի բարեկամ-
ներու ըսածին նայելով, անասիկ են : Qui vivra verra.

— Թօստիւթ յայտարարը, որ պատերազմի սկիզ-
բէն ի վեր կը պատրաստուի մասնակից ըլիլ դաշնադիր
բանակներու, մօտեքս պիտի զրկէ իր գոնդերը դէպ
ի Լօմպարտիա : Արդէն քանի մը վաշտ Աքսենտն Ռո-
ստրիք ըստած գոնդէն Սարաւենիա կը գտնուին և պիտի
զիմեն ճիւղաւորին Բզալիայի կողմը Կարիպալտին
Արպան Ռոստրիք ըստած զիւլադնէայ շահատակներու
հետ միանալու համար : Արպան Ռոստրիքներու ըրածը
յայտնի է, և Կարիպալտին այսօր Պերգամ կը գտնուի և
Բերպան զօրապետը հալածական կը վանէ : Կը յուսանք
որ Աքսենտն Ռոստրիք արժանի կը հանդիսանան իրենց
ընկերներու և կը շարունակեն արխնարբու ճշմարիտ
մը որսը : Չկարծի մէկը թէ Կարիպալտին անհանձն
զինակիրներու կը հրամայէ և Ռոստրիք (խաղաղօրէն)
տեսակ մը պաշտպանութիւն և : Ոչ. Կարիպալտին խա-
տածութիւնը և վարժը այնքան սաստիկ են որ նաև կար-
գաւոր բանակներու մէջ չ'են տեսնուիր : Ռոստրիքները
մեծ մասով աղանակաւ և պատուաւոր ընտանիքէ են և
հայրենական սուրբ սիրոյ համար կը կոտորեն : Մայր մը
իր երեք սրբիքը որսորդ ըրեր է և իր բոլոր եկամուտը
որսալու գէնրի համար կը նուիրէ : Փափկասուն (1)
բայր մը իր ձեռքով բաներ է զրօշը որ իր եղբոր յանձ-
նուէր է : Բայց որ աւելի գարմանայի է նաև երեւի
անձնը, նշանաւոր հեղինակներ իրեն պարզ զինուոր
կը ծառայեն հոն և հրամաններով կը վարժուին : Մէկ
օրինակ միայն յիշենք : Պ. Մօնդանիլի, որ ժամանա-
կով արտաքին գործերու պաշտօնէայ եղած է և որ քա-
ղաքական մեծ աստիճան ունի, հիմա հրապարակ
վրայ կը ծառայի կ'ընէ և վաղը լեւալ լեւա պիտի վազէ
իր զօրապետին հետ, բարբարոսները հետաքննելու
համար Բզալիայէն :

Ահա՛ ճշմարիտ հայրենասիրութիւն. և երբ Հայերը
կազմաւ անոր ասոր, Պ. Կրէկէանին կամ Պ. Ապիտո-
նիին ազգասէր կ'ըսեն, անհարկն է մեղի չ'ապալի և
չ'արտաքի :

— Վիկտոր-Էմանուէլ վեհափառ թագաւորը ոսկի
միշտալ մը զրկեր է Կարիպալտին որ արդէն Պրէշիա,
հայրենասէր Պրէշիա, քաղաքը կը գտնուի և դաշնադիր
զօրքերու ճամբայ կը բանայ սրբելով Լօմպարտիայի
պաշտերը աւստրական խումբերու ներկայութիւնէն : Այս

միշտալը կարգէ դուրս պատուոյ նշան կը սկսուի, և
հաղիւ թէ, բոլոր Բիէմօնթէի մէջ, մէկ Լըկու զօրապետ
ունին դայն :

— Գօստիւթ, Մաճառատանի խոսիւթեան պետը,
Լօնտօնէն Բարիլ Լիաւ և կը պատրաստուի Թենուա
Լըժալ, որ կը գտնուին արդէն բաղմամբ և չ'արեւակիցք
և մանաւանդ Քլարքս զօրապետը : Աւելորդ է ըսել որ,
ինչպէս Բզալիայի, նոյնպէս Մաճառատանի, նոյնպէս
ամէն նկատելաւոր անկախութիւնը կ'աղկնէ, և իր-
ւոր սրտէ պիտի բերկրինք Լոր լսենք թէ Մաճառները
սարի Լըր ևն իրենց ազգութեան անմեղ իրաւունքը կը
պաշտպանեն : Եւրոպամեծ համակրութիւն սնի պայտ-
զինդաւակներու վրայ որք բաշտածեան այնչափ վսեմ օ-
րինակներ տուն աշխարհի : Հաւատարմէ որ Գօ-
ստիւթ ներակայութիւնը նորէն պիտի արժարձ ազգա-
յին հուրը Մաճառներու սիրտին մէջ : Ասկէ քանի մը
տարի ատալ, Լոր Պրիսէլ կը գտնուէինք, Լըիտանարդ
պաշտօնաւոր մը հանչանք որ Լօնը վերքով վատր-
անդի կը խուսէր օտար Լըրի վրայ : Պրիսէլ հասնելէ
հարը ստիկանութիւնը պահանջեց որ իր թուրը չ'ընէ
քաղբին մէջ տըտեղու տուն : Անհարկն Լըաւ մեղի
զինքը համոզել որ հնազանդի ստիկանին « Այս թուրը
Գօստիւթ ինձ տուա՞ւ » կ'ըսէր արի Լըիտանարդը, և
ինք միայն կրնայ դայն ձեռքէս տանուլ » և անդու
կը կրկնէր հրաշունչ ձայնով : Ելլին Գօստիւթ, Ելլին
Գօստիւթ, որ կը նշանակէ սպորի Գօստիւթ : Աւելի լաւ
սեպեց Պէլիքալէն հետնալ քան թէ իր թուրը վար գնէ :
Եթէ տըտըր և իր վերքերը զինքը կ'ենդանի պահեցին,
Գօստիւթն հետ թուր քաղաքներէն տալինը ինք պիտի
ըլի անտարակոյս :

— Թիլէ սպարապետը իր հրամարումը տուէր է,
կ'ըսեն Կարպան, Թիլէ իր պաշտօնէն նետուէր է : Տեղը
կ'անցնի Շլիք զօրապետը :

— Բրիտանի աւերութիւնը վեց գումարտակ, այս-
ինքն զրեթէ Լըր Կարիպ հաշիւը զօրք սարի հաներ է :
Անյայտ է թէ ինչ նպատակով : Այս պատրաստութիւնը
շատերուն անխոհեմ կը թուի և պատերազմի նշան է
քան թէ հաշտութեան : Պատմութիւնը կը վկայէ որ ըս-
պանացիքով հաշտութիւն չ'ըլլիր Ֆրանսայի հետ :
Հայրենական վաղը մէկ մը չ'ընէ ազգային երգը և Ֆրան-
սայի վտանգը : Մէկ միլիօն բաշտ պատրաստ են ի կոխ
և երկրորդ անգամ համալէլ Գերմանիայի որ իրենց
մայրաքաղաքները մանկու շախմատներ չ'են մտցեր
տակաւին :

Համարաւոր Տըլէդը.

(1) Տիլնայք փափկասունը Բզալիայ աշխարհին սրբ զրգեալք
և զգուշալք էին...